

Ключевые слова: информационная безопасность предприятия, направления диагностики информационной безопасности, система показателей оценки уровня информационной безопасности.

Summary. Diagnostic the level of information security of the enterprise proposed to carry out in three main directions: evaluation of program-technical protection of information; evaluation of informational reliability of personnel; evaluation of information provided to decision makers. The system of indicators to assessment the level of information security for each proposed direction was formed.

Keywords: information security of the enterprise, the directions of diagnostic of information security, system of indicators the level of information security.

*Рецензент д.е.н., професор ХНУРЕ Костін Ю.Д.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.*

УДК 658.013

АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Калініченко Л. Л., к.е.н, доцент (УкрДАЗТ)

Розглянуто теоретичні аспекти адаптивного управління підприємством в конкурентному середовищі

Ключові слова: адаптивне управління, конкурентне середовище, підприємство

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями.

Нестабільність середовища господарювання є характерною умовою розвитку підприємства в ринковій економіці. Характерними умовами сучасної діяльності підприємства є невизначеність ринку, термінів і умов поставок, поведінки власників, конкурентів, органів державної влади. Підприємство існує та розвивається в активному зовнішньому середовищі, пристосовується до його змін. Складність і нестабільність ринкового оточення вимагають від підприємства постійного вдосконалювання форм і методів господарювання.

Зовнішнє середовище обмежується в залежності від цілей підприємства та поділяється на економічну, суспільну й екологічну системи. Кожна з цих систем є сукупністю факторів прямого та непрямого впливу. Фактори прямого впливу безпосередньо та негайно впливають на діяльність підприємства і відчувають на собі аналогічний вплив з його боку (постачальники, споживачі, конкуренти, посередники, групи інтересів, державне регулювання економіки). Фактори непрямого впливу можуть не надавати прямого негайного впливу на підприємство, але з

часом позначаються на його діяльності (макроекономічні, соціально-культурні, політичні, природні, науково-технічні, демографічні фактори).

Для виживання і збереження конкурентоспроможності промислових підприємств в сучасних швидкоплинних умовах функціонування потрібне постійне коректування їх господарської діяльності з врахуванням змін навколишнього середовища. Управління змінами на вітчизняних підприємствах має бути більшою мірою орієнтоване не на вирішення існуючих проблем, а на використання наявних можливостей і сильних сторін підприємства. Інакше кажучи, управління організаційними змінами має здійснюватися на засадах адаптивного підходу, який передбачає використання в якості бази організаційних змін існуючого потенціалу підприємства та виявлення його резервів.

Аналіз останніх досліджень та виділення невирішених частин загальної проблеми. Проблеми розвитку адаптації механізму функціонування підприємств висвітлені такими дослідниками як Алексеев С.Ю., Буднік М. М., Кравченко С. А., Степанова Ю.Л., Туріца Н.А. [1-

5] та ін. Практичні рекомендації щодо пристосування підприємства до зовнішнього оточення надані у роботах М. Кизима, Ж. Крисько, В. Пономаренка, О. Раєвної [6-8] та ін. Але, незважаючи на велику кількість робіт, присвячених дослідженням у галузі адаптивного управління, ще багато теоретичних питань потребують подальшого розгляду. Отже, **метою статті** є уточнення змісту адаптивного управління та його принципів, а також окреслення значення інформаційної та організаційної систем в процесах забезпечення ефективності адаптивного управління підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Буднік М.М. виділено характерні особливості адаптації підприємства, що безпосередньо впливають на ефективність цього процесу:

– багаточільовий характер адаптації як результату компромісу між інтересами

зацікавлених у діяльності підприємства груп впливу;

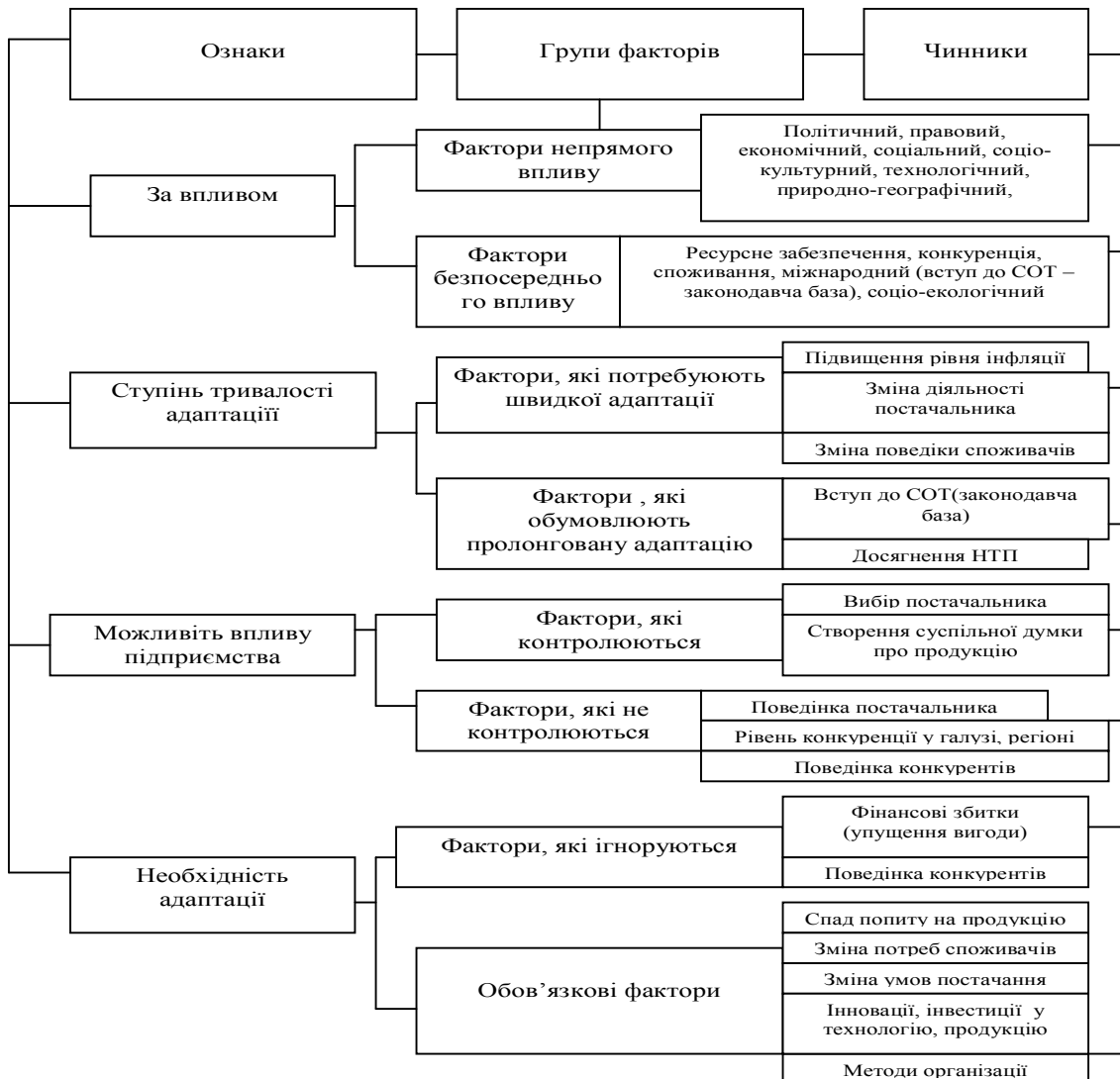
– колективний характер вибору напрямків і способів адаптації;

– умовність і рухливість меж між зовнішнім і внутрішнім середовищем;

– попередній характер, матеріальне втілення адаптації, її включення до структури підприємства.

Адаптацію в широкому значенні розуміють як пристосування системи до зміни умов. Отже, адаптивне управління – це управління в системі з неповною апріорною інформацією про керований процес, яке змінюється в процесі накопичення інформації і застосовується з метою поліпшення якості роботи системи.

Класифікацію факторів зовнішнього середовища, які впливають та обумовлюють появу адаптивної реакції підприємства, пропонує Туріца Н. А. (рис. 1).

Рисунок 1 - Стратегічні чинники впливу зовнішнього середовища, які обумовлюють адаптивну реакцію підприємства [5]

Необхідно зазначити, що в економічній літературі не склалося однозначного тлумачення предмету адаптивного управління. На думку більшості авторів, воно розглядається як сукупність дій і методів, що характеризуються здатністю управляючої системи реагувати на зміну зовнішнього середовища. Проте, на думку автора, воно є окремим видом управління, а саме, гнучким, інноваційним управлінням промисловими підприємствами, здатними пристосуватися до нових умов в зовнішньому та внутрішньому середовищі за допомогою нових інструментів і методів управління. Отже, метою адаптивного управління є пошук найефективніших варіантів ухвалення і виконання рішення, направлено на функціонування і розвиток промислових підприємств в конкурентному середовищі.

Принципами адаптивного управління можна визначити:

- принцип варіативності рішень - можливість різних варіантів вирішення задач, уміння здійснювати систематичний відбір варіантів, порівнювати їх і знаходити оптимальний варіант.

- принцип прозорості - гарантує максимально повний облік інтересів різних учасників управлінського процесу, що забезпечує інформацією суб'єктів управління;

- принцип інформаційної забезпеченості - наявність єдиного інформаційного простору.

- принцип стійкості і адаптивної - уміння пристосовуватися до нових умов.

- принцип ієрархічності - обумовлює впорядкованість зв'язків по горизонталі і вертикалі в межах підприємства.

- принцип ефективності управління - створення сучасної матеріальної бази, формування кваліфікованого і мотивованого персоналу і їх вплив на систему управління.

Функції системи адаптивного управління безпосередньо пов'язані з базовими, такими як, прогнозування і планування; організація роботи; активізація і стимулювання; координація і регулювання; контроль, облік і аналіз.

Основну роль в реалізації адаптивного управління відіграє управлінське рішення. Механізм адаптивного управління промисловим підприємством в конкурентному середовищі є сукупністю принципів, інструментів і технологій ухвалення і виконання управлінських рішень. Їх прийняття визначається інформаційною системою підприємства, що визначається як єдиний комплекс програмно-технічних і організаційних рішень, здатний накопичувати інформацію про стан справ на промисловому підприємстві,

охоплюючий виробничі, технологічні, фінансові, логістичні, маркетингові, кадрові та інші процеси, об'єднуючи всі підрозділи промислового підприємства в єдиний інформаційний простір. Інформаційна система дозволяє створити інформаційні потоки і об'єднати їх в єдиний інформаційний простір, на базі якого власники підприємства, менеджери всіх рівнів та інші користувачі можуть будувати сценарії ситуацій.

З метою взаємодії рівнів управління інформаційні потоки повинні формуватися за вертикальним (стратегічний, тактичний, оперативний рівень) і горизонтальним (по суб'єктах) розподілом інформації по мірі її надходження. Переваги даної інформаційної системи полягають в більш повному використуванні інформації та в скороченні термінів ухвалення рішень.

Промислове підприємство є стійкою динамічною сукупністю спільно функціонуючих відносно автономних елементів. Щоб ця система працювала органічно і оперативно, реагувала на потреби ринку, необхідна постійна адаптація структури під вимоги навколишнього середовища і під внутрішні умови. До внутрішніх умов можна віднести число структурних підрозділів і питому вагу зв'язків між ними, їх вплив на діяльність організації. Існує необхідність в постійній модернізації структури управління і системи управлінських рішень, залежної від стратегії компанії. Із зміною структури, відповідно, змінюватимуться й її елементи, а, оскільки структура – це сукупність стійких зв'язків між елементами системи, отже, паралельно відбуватимуться і зміни способів зв'язків між компонентами організаційної системи.

Для створення і впровадження адаптивної системи управління підприємством необхідно з'ясувати, які критерії організаційної системи, стиль і властивості управлінської політики і політики в області маркетингу дозволяють досягти найефективніших результатів, а які можуть заважати розвитку компанії.

Основною ж задачею адаптації під умови, що змінюються, є формування гнучкої системи управління, здібної до самоорганізації і перебудови – це і є задачею синтезу системи управління виробничої системи. Вона повинна відповідати критерію оптимальності діяльності організаційної системи управління - характеризує мету, яку повинна досягти система управління по своїх визначальних показниках якості при заданих обмеженнях. Основними показниками якості для системи управління є точність, надійність, стійкість, зручність експлуатації керівником, оптимальне число ієрархічних рівнів, мінімізація

витрат, швидкодія та ін. Надійність в роботі розглядається як властивість системи безвідмовно виконувати свої функції при збереженні точності в допустимих межах. Стійкість характеризує здатність організаційної системи управління працювати в агресивних умовах, умовах недоліку інформації з прийнятними параметрами функціонування, досягаючи поставленої мети в допустимих межах.

Адаптивні системи на відміну від систем з постійними параметрами здійснюють автоматичне підстроювання параметрів, забезпечуючи тим самим виконання основної умови – показника якості – в процесі нормального функціонування систем.

Висновки. Таким чином, адаптивне управління промисловими підприємствами – це управлінська діяльність, представлена у вигляді взаємозв'язаного комплексу дій на об'єкти управління, націлених на підтримку конкурентоспроможності за допомогою механізму управління інноваційними процесами (моніторингом ухвалення і виконання рішення), коли бажаний стан системи визначається на основі попереднього процесу управління (тобто на основі накопичення досвіду), за допомогою спостереження за управлінськими показниками. Результатом адаптивного управління є підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеев С.Б. Адаптивное управление

Аннотация. Рассмотрены теоретические аспекты адаптивного управления предприятием в конкурентной среде

Ключевые слова: адаптивное управление, конкурентная среда, предприятие

Summary. The theoretical aspects of adaptive control by an enterprise in a competition environment are considered.

Keywords: adaptive control, competition environment, enterprise

Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.

конкурентоспособностью предприятия:
монография [Текст] / С. Б. Алексеев. - Донецк: ДонНУЭТ, 2007. - 170 с.

2. Буднік М.М. Адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 [Текст] / М.М. Буднік. — Х., 2002. — 19 с.

3. Кравченко С.А. Адаптація економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств к умовам ринка: монографія [Текст] / С.А.Кравченко. - К: ННЦ ІАЕ, 2008. - 444 с.

4. Степанова Ю.Л. Поняття адаптації підприємства [Текст] / Ю.Л. Степанова // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: зб. наук, праць. - 2007. № 18 (II). - С. 57-61.

5. Туріца Н.А. Стратегічні чинники адаптації підприємств до зовнішнього середовища (на прикладі м'ясопереробних підприємств): автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 [Текст] / Н.А. Туріца. — О., 2009. — 20 с.

6. Крисько Ж. Л. Адаптація підприємства до зовнішнього середовища через механізм реструктуризації [Текст] / Ж. Л. Крисько // Галицький економічний вісник. — 2009. — № 2. — С. 38-42.

7. Пономаренко В. С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи : монографія [Текст] / В. С. Пономаренко, О. М. Тридід, М. О. Кизим – Х.: Видавничий дім «ІНЖЕК», 2003. – 328 с.

8. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія [Текст] /О. В. Раєвнева. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.